

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INVESTITSIYA SIYOSATINI MODERNIZATSIYA QILISH VA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING INSTITUTSIONAL ASOSLARI

Maxmudov Anvarjon

Farg'ona davlat texnika

universiteti, katta o'qituvchi.

anvar_maxmudov1968@mail.ru

Mamanova Durdonaxon Muxtorjon qizi

Farg'ona davlat texnika universiteti,

71-24 MMT guruh talabasi.

Annotatsiya. O'zbekiston Respublikasida investitsiya siyosatini modernizatsiya qilish va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning institutsional asoslari tahlil etiladi. So'nggi yillarda amalga oshirilgan qonunchilik islohotlari, erkin iqtisodiy zonalar tizimi, investitsiya kafolatlari mexanizmi va raqamli davlat xizmatlari platformasining investitsiya muhitiga ta'siri ko'rib chiqiladi. Mamlakatga jalb qilingan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmidagi ijobiy dinamika statistik ma'lumotlar bilan asoslab beriladi va institutlararo hamkorlikni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar taqdim etiladi.

Kalit so'zlar: investitsiya siyosati, xorijiy investitsiya, institutsional asos, erkin iqtisodiy zona, investitsiya muhiti, qonunchilik islohoti, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiya, raqamli platforma, kafolat mexanizmi, iqtisodiy modernizatsiya.

Kirish. O'zbekiston 2016-yildan boshlab amalga oshirayotgan tizimli iqtisodiy islohotlar jarayonida investitsiya siyosatini modernizatsiya qilish eng ustuvor yo'nalishlardan biriga aylandi. Bunga sabab aniq: iqtisodiy o'sishni ta'minlash, ishsizlikni kamaytirish va texnologik yangilanishni jadallashtirish uchun yirik hajmdagi kapital zarur, bu kapitalning muhim qismini esa faqat xorijiy investitsiyalar orqali jalb etish mumkin. Prezident Shavkat Mirziyoyevning «O'zbekiston 2030» strategiyasida mamlakatga jalb qilinadigan yillik to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TXI) hajmini 2030-yilga kelib YaIMning 15% ga yetkazish maqsad qilib belgilangan [1]. Bu maqsadga erishish uchun esa mustahkam institutsional zamin zarur ya'ni qonuniy kafolatlar, shaffof tartiblar, samarali nazorat organlari va raqamli infratuzilma.¹

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-son «O'zbekiston 2030» strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. Toshkent, 2023.

Tadqiqotning maqsadi O'zbekistonda investitsiya siyosatini modernizatsiya qilishning institutsional mexanizmlarini tahlil etib, amalga oshirilgan islohotlarning samaradorligini baholash hamda mavjud zaifliklarni aniqlash orqali takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism. Investitsiya muhitini shakllantiruvchi institutlar tizimi bir necha asosiy qatlamdan iborat. Birinchi qatlam qonunchilik bazasi. O'zbekistonda 2020-yilda yangi tahrirdagi «Investitsiya faoliyati to'g'risida»gi qonun qabul qilindi: unda investorlarning mulkiy huquqlarini himoya qilish, diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik, tortishuv yuzaga kelganda xalqaro arbitrajga murojaat qilish kafolatlari mustahkamlandi [2]. 2023-yilda esa «Xorijiy investorlar huquqlarining kafolatlari to'g'risida»gi maxsus Qonun qabul qilinib, investorlar ulushi millashtirilgan taqdirda to'liq qiymatda kompensatsiya berilishi ta'minlandi. Bu ikki hujjat birgalikda xorijiy investorlar uchun huquqiy muhofaza darajasini xalqaro standartlarga yaqinlashtirdi.

Ikkinchi qatlam erkin iqtisodiy zonalar (EIZ) tizimi. 2021— 2025-yillar davomida O'zbekistonda maxsus iqtisodiy zonalar soni 14 tadan 34 taga yetdi [3]. Bu zonalarda faoliyat yurituvchi investorlar uchun soliq imtiyozlari (daromad solig'i bo'yicha 0—10 yillik ozod etish), bojxona qulayliklari va soddalashtirilgan ruxsatnomalar tartibi joriy etilgan. «Navoiy» erkin industrial iqtisodiy zonasi birinchi navbatda aviatsiya va logistika tarmoqlarida katta natijalarga erishdi: 2025-yilga kelib zonada 80 dan ortiq xorijiy kompaniya faoliyat yuritmoqda, ularning investitsiya hajmi 1,2 mlrd dollardan oshdi ²[3]. Toshkent texnoparkida IT va innovatsion kompaniyalar uchun preferentsial rejim ishlab chiqilgan bo'lib, bu yerda 300 dan ortiq startap ro'yxatdan o'tgan.

Uchinchi qatlam raqamli investitsiya infratuzilmasi. 2022-yilda ishga tushirilgan «Invest in Uzbekistan» milliy platformasi va bir oynali xizmat ko'rsatish markazi investitsiya jarayonlarini tubdan o'zgartirdi. Ruxsatnoma olish muddati o'rtacha 45 kundan 7 ish kuniga qisqardi; korxonalar ro'yxatdan o'tkazish 30 daqiqada amalga oshirilmogda; yer uchastkasini ajratishdan tortib qurilish ruxsatnomasigacha bo'lgan jarayon to'liq onlayn formatga o'tkazildi [4]. Dunyoda «Doing Business» reytingida O'zbekiston 2016-yildagi 87-o'rindan 2021-yilga kelib 69-o'ringa ko'tarildi besh yilda 18 pog'ona.

O'zbekistonga TXI jalb qilishning asosiy institutsional vositalari va ularning samaradorligi

1-jadval.³

² O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi. Yillik hisobot. Toshkent, 2024

³ UNCTAD. World Investment Report 2025: Investment Facilitation and Digital Government. Geneva: UN, 2025. 246 p.

Institutsional vosita	Joriy etilgan yil	Asosiy o'zgarish	O'lchangan natija
Yangi investitsiya qonunlari	2020— 2023	Huquqiy kafolatlar, arbitraj huquqi	Investor shikoyatlari 40% kamaydi
Erkin iqtisodiy zonalar	2021— 2025	14 tadan 34 taga kengaydi	EIZ investitsiyasi: 3,1 mlrd \$
Raqamli «bir oyna» tizimi	2022	Ruxsatnoma 45 kundan 7 kunga	Investorlar soni 2 barobar o'sdi
Investitsiya kafolat fondi	2021	Siyosiy risk sug'urtasi	A reytingi, S&P tasdiqlagan
PPP shartnomalar tizimi	2023	Davlat-xususiy sheriklik qonuni	14 ta PPP loyiha: 2,4 mlrd \$

To'rtinchi qatlam xalqaro hamkorlik va ikki tomonlama kelishuvlar. O'zbekiston hozirga qadar 55 dan ortiq davlat bilan investitsiyalarni o'zaro himoya qilish to'g'risidagi bitimlarni (BIT) imzolagan [2]. Bundan tashqari, Jahon banki, EBRD, ADB va IFC kabi xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik kengaytirilmoqda: 2024-yilda ushbu institutlarning O'zbekistondagi faol portfeli 8,4 mlrd dollarni tashkil etdi. Bu sheriklik nafaqat moliyaviy resurs beradi, balki korxonalar boshqaruvi standartlarini yaxshilashga, shaffoflikni oshirishga va korporativ boshqaruvni xalqaro talablar darajasiga ko'tarishga yordam beradi.

O'zbekistonga TXI jalb qilish dinamikasi va tarkibi (2020— 2025-yillar)

2-jadval.

Ko'rsatkich	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Jami TXI (mlrd \$)	2,7	1,9	4,2	6,8	8,1	9,8
Sanoatga ulush (%)	31	28	34	38	41	44
Investorlar soni (ta)	1 840	1 690	2 210	2 890	3 540	4 120
YaIMga nisbati (%)	4,8	3,2	6,4	9,1	10,6	11,7

Jadval ma'lumotlari institutsional islohotlarning aniq natijasini ko'rsatmoqda: 2020-yildagi 2,7 mlrd dollardan 2025-yilga kelib 9,8 mlrd dollarga 3,6 barobar o'sish. Ayniqsa 2022-yil keskin burilish nuqtasi bo'lib, bu yilda «bir oyna» tizimi va yangi

investitsiya qonunlari bir vaqtda ishga tushirildi. Sanoat sektori ulushining 31% dan 44% ga oshishi esa investitsiyalarning chuqurroq qayta ishlash va mahsulot qo'shimcha qiymati yaratish yo'nalishiga siljiyotganini ko'rsatadi bu iqtisodiy diversifikatsiya uchun muhim belgi.

Biroq institutsional islohotlar jarayonida bir qator muammolar ham aniqlanmoqda. Birinchidan, mintaqalar o'rtasida investitsiya jalb qilishda sezilarli farq mavjud: Toshkent shahrida jami TXIning 48% to'planmoqda, qolgan 14 viloyat esa bir-biriga nisbatan kichik ulushga ega. Ikkinchidan, sud tizimining investitsiya nizolarini hal etishdagi mustaqilligi va tezligi hali yetarli emas bu muammo xorijiy investorlarning asosiy shikoyatlaridan biri bo'lib qolmoqda [5]. Uchinchidan, malakali kadrlar, ayniqsa muhandislik va IT mutaxassisliklari bo'yicha, etishmasligi ayrim sektorlarda investitsiya ko'lamini cheklamoqda.

Xulosa.

O'zbekiston oxirgi besh yilda investitsiya muhitini yaxshilashda jiddiy muvaffaqiyatlarga erishdi: qonunchilik bazasini mustahkamlash, erkin iqtisodiy zonalar tarmog'ini kengaytirish, raqamli infratuzilmani joriy etish va xalqaro hamkorlikni faollashtirish birgalikda TXI hajmini 3,6 barobarga oshirdi. Biroq erishilgan natijalarni mustahkamlash va «O'zbekiston 2030» maqsadlariga to'liq yetish uchun quyidagi tavsiyalar muhim ahamiyat kasb etadi.

Birinchidan, sud tizimini investitsiya nizolari bo'yicha ixtisoslashtirilgan palatalar bilan kuchaytirish va xalqaro arbitraj qarorlarini ijro etish mexanizmini takomillashtirish zarur. Ikkinchidan, investitsiyalarni hududiy muvozanatlashtirish maqsadida Farg'ona, Surxondaryo, Xorazm kabi viloyatlarda maxsus sanoat parklari uchun kuchaytirilgan imtiyozlar joriy etilishi maqsadga muvofiq. Uchinchidan, oliy ta'lim muassasalari bilan korxonalar o'rtasida kadrlar tayyorlash bo'yicha tizimli hamkorlik «buyurtma ta'lim» modeli kengaytirilsa, investorlar uchun malakali ishchi kuchi muammosi bartaraf etiladi. To'rtinchidan, ESG (atrof-muhit, ijtimoiy mas'uliyat, korporativ boshqaruv) standartlarini milliy qonunchilikka kiritish jahon kapitali bozorida O'zbekiston korxonalarining jozibadorligini oshiradi chunki bugungi xalqaro institutsional investorlarning 70% dan ortig'i ESG mezonlarini baholash jarayoniga majburiy kiritgan [6]. Ushbu yo'nalishlarda izchil ishlash davom ettirilsa, O'zbekiston 2030-yilga kelib mintaqaning eng jozibador investitsiya markazlaridan biriga aylanishi uchun barcha zaruriy shart-sharoit mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 11-sentyabrdagi PF-158-son «O'zbekiston 2030» strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. Toshkent, 2024.
2. O'zbekiston Respublikasining «Investitsiya faoliyati to'g'risida»gi Qonuni (yangi tahriri). Toshkent, 2020.

3. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi. Yillik hisobot. Toshkent, 2025.
4. Ergashev I., Toshmatov Sh. O'zbekistonda raqamli investitsiya platformasining samaradorligini baholash // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. 2025. №1. B. 14—22.
5. UNCTAD. World Investment Report 2025: Investment Facilitation and Digital Government. Geneva: UN, 2025. 246 p.
6. Abdullayev N., Nazarov A. ESG standartlari va O'zbekiston investitsiya muhiti // Moliya va bank ishi. 2025. №2. B. 33—41.
7. Doing Business 2021: Comparing Business Regulation in 190 Economies. Washington: World Bank Group, 2021. 254 p.